

Molekulární fyziologie genomu

Historický úvod

Nukleové kyseliny a chromosomy

Poškození genomu

Systémy reparace

Cytogenetika

Architektura buněčného jádra

Replikace genomu

Exprese genomu

Historický úvod

1632-1723 Anton van Leeuwenhoek – bakterie, nematody

1655 Robert Hook – první pozorování buňky

1828 Robert Brown – objev jádra

1838 Charles Darwin – evoluční teorie

1839 Schleiden, Schwann, Virchhof – buněčná teorie

1866 Ernst Haeckel – dědičná informace je v jádře

1869 Friedrich Miescher - nuclein

1866 J.G. Mendel – zákony dědičnosti

1882 Walter Fleming – pozoroval chromosomy (mitóza)

1889 Johann Miescher – izoloval DNA

1902 Teodor Boveri – chromosomová teorie dědičnosti

1910 Thomas Hunt Morgan – geny vázány na chromosomy, 1913 – crossing over

Historický úvod

1928 F. Griffith – transformace bakterií

1944 Oswald Theodore Avery – DNA je dědičný materiál

1953 James Watson and Francis Crick – DNA struktura

1974 Roger Kornberg – Struktura nucleosomu

*1982 Thomas Cremer – Teritoriální struktura
chromosomů v interfázi, konfokální mikroskopie,
FISH technika, CGH technika, CT-IC model*

První pozorování pod mikroskopem

(Anton van Leeuwenhoek, 1632-1723, Delft, Holandsko)

Pracoval v obchodě, kde se používaly zvětšovací sklíčka k počítání vláken v látce.

*První viděl a popsal **bakterie, červy, spermie, krevní buňky a život v kapce vody**. Během svého života pozoroval svým mikroskopem velký počet věcí. Jeho pozorování otevřely nový svět.*

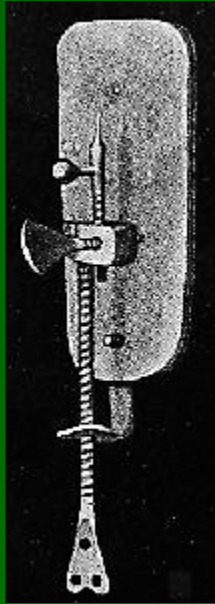
První pozorování pod mikroskopem

(Anton van Leeuwenhoek, 1632-1723, Delft, Holandsko)

Mikroskop – dva šrouby, objekt je umístěn na špičku hrotu, vyžaduje dobré osvětlení.

Mikroskop o dvou čočkách byl poprvé zkonstruován o 40 let dříve, roku 1595.

Na obr. jsou zelené řasy a bičíkovci.

Odkud pochází pojem buňka

*První pozorování buněk pod mikroskopem
(Robert Hook, 1665 - Micrographia)*

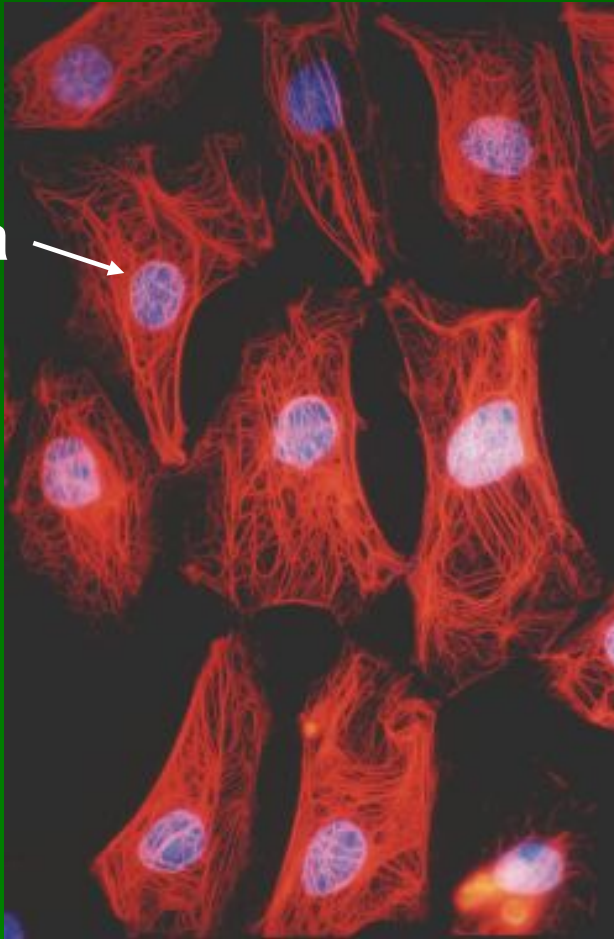
Houby, hmyz, prvky, buňky v korku

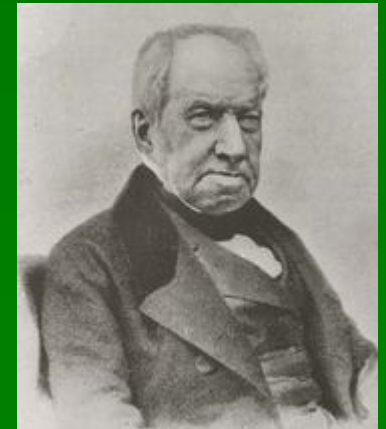
Jádro buňky (Robert Brown, 1828)

Buňky a jejich jádra

jádra

- 1) *Výprava do Austrálie*
- 2) *Objev Brownova pohybu*
- 3) *Objev jádra buňky*

Evoluční teorie (Charles Darwin, 1838)

Anglický přírodovědec, na svých cestách se zabýval rozdělením různých forem života a fosílií na povrchu Země. Vymyslel **teorii přirozeného výběru** (1838) a přesvědčil vědeckou komunitu, že druhy se vyvíjejí v čase ze společného předchůdce – teorie evoluce.

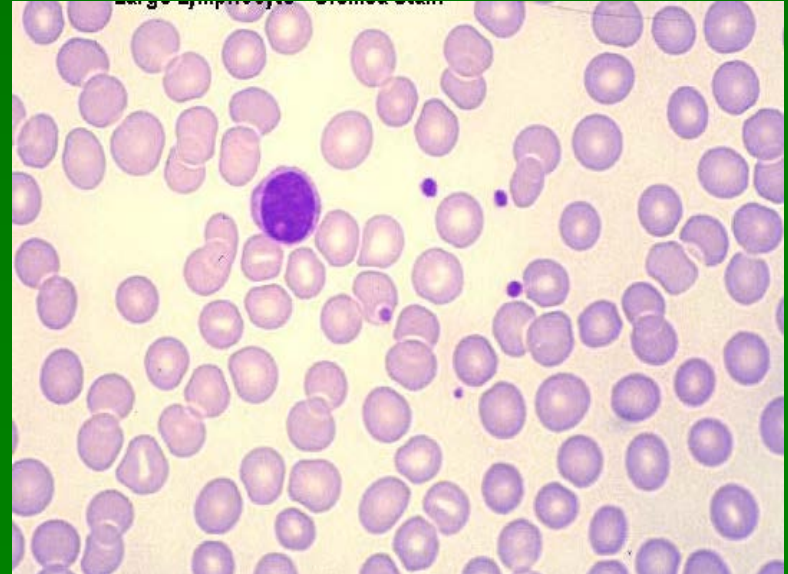
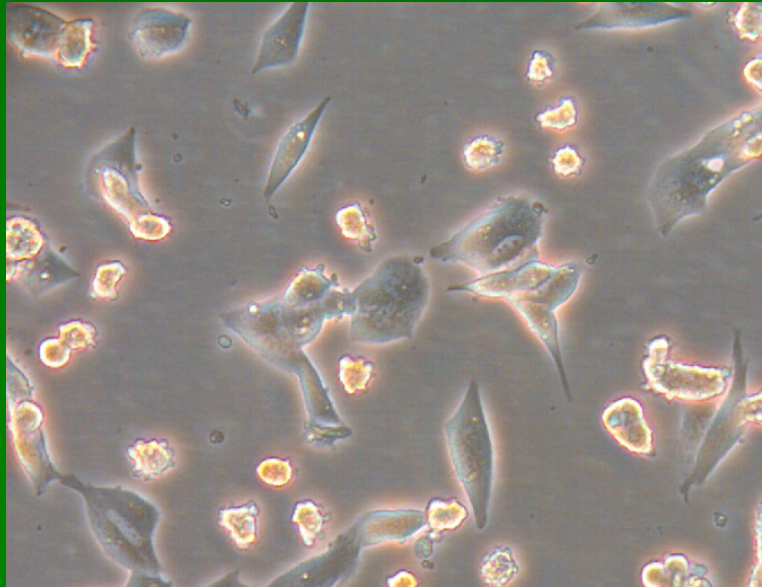
Na obr.: loď Beagle u břehu Jižní Ameriky, trasa lodi.

Buněčná teorie (19. stol. – první polovina, Schleiden, Schwann, Virchow a další)

- 1) Všechny formy života jsou tvořeny jednou či více buňkami**
- 2) Buňky vznikají pouze z jiných buněk**
- 3) Buňka je nejmenší formou života**

Dědičná informace je v jádře (Haeckel 1866)

*Ernst Haeckel byl německý biolog, filosof a fyzik. Objevil tisíce druhů, zmapoval genealogický strom všech form života. Je autorem **teorie recapitulace** (ontogeneze opakuje fylogenezi – viz obrázek dole vlevo).*

*Na obrázku – sasanky z knihy
„Kunstformen der Natur“*

Nuclein (Friedrich Miescher, 1869)

Miescher objevil nukleovou kyselinu – molekulární substrát genetického kódu a nazval ji nuclein.

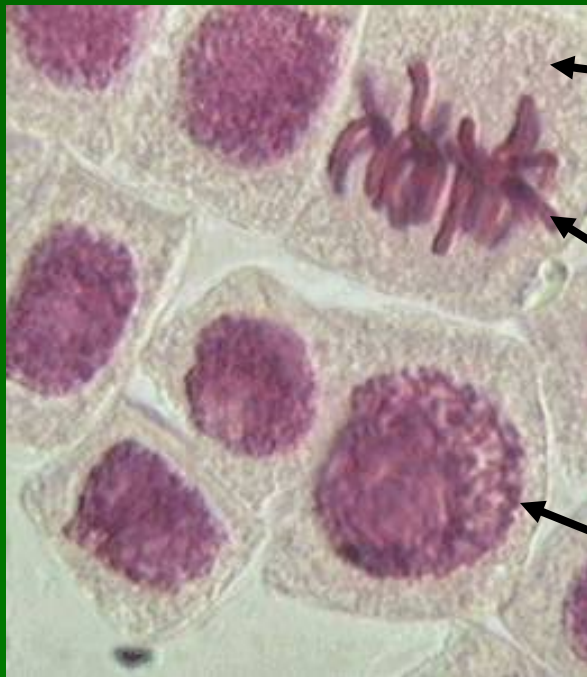
Na buněčný extrakt působil pepsinem

Ukázal, že zůstane látka, která

- 1) Je v jádře buněk*
- 2) Je rozpustná v louhu, né v kyselině*
- 3) Obsahuje fosfor (kromě C, H, O)*

Dělení buněk (Walther Flemming, 1882)

Buňka před dělením

Mitotické
chromosomy

Interfázní
buňka

Chromosom

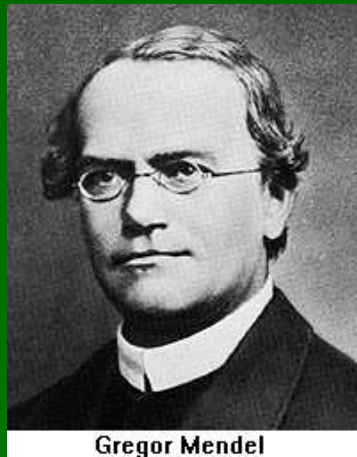
Centro
mera

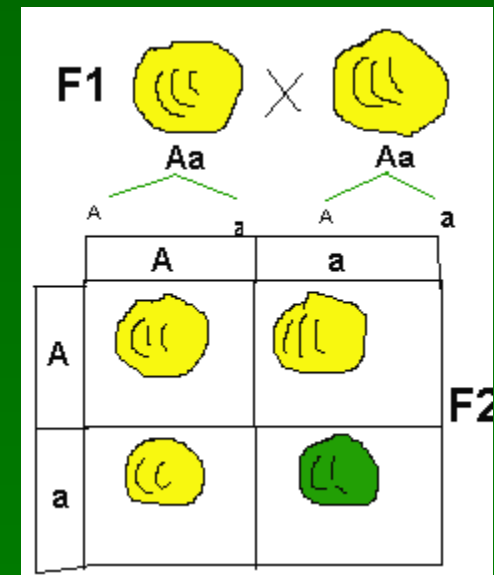
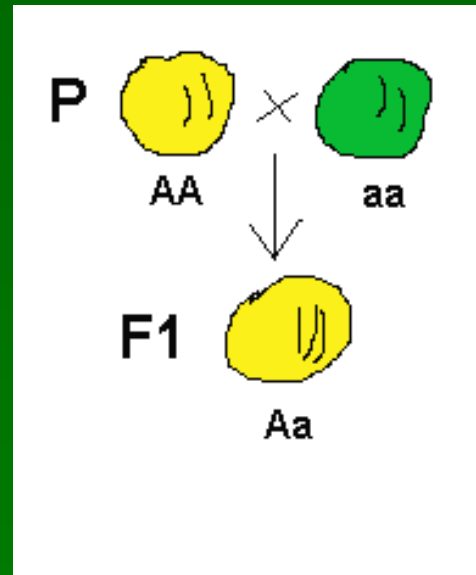
Walther Flemming: první pozoroval dělení buněk, zavedl pojem mitóza a chromatin

Mendel: zákony dědičnosti (1866)

J. G. Mendel

Křížení vlastností v potomstvu

Dvojice alel genů kontrolují dědičnost znaků

Interakce dvou alel vede k expresi pouze jedné z nich

Dominantní alela (DA) – exprimuje se vždy

Recesivní alela (RA) – není exprimována v přítomnosti DA

První představy o struktuře genomu

Dlouhou dobu se vědci domnívali, že nukleová kyselina v jádře buňky je rozprostřena náhodně všude se stejnou pravděpodobností.

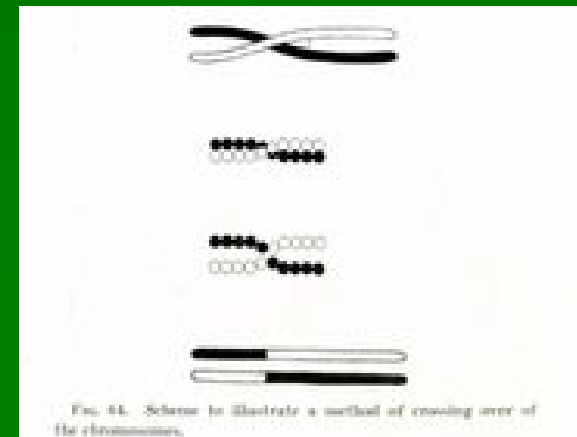
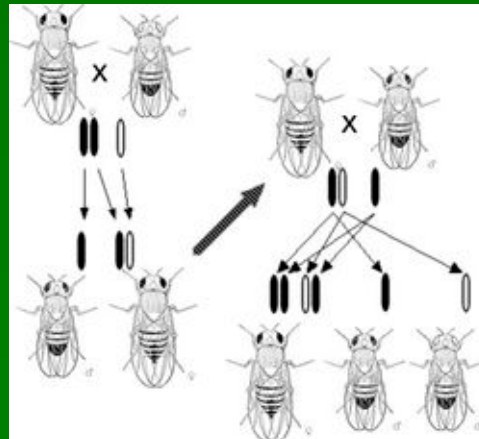
Pozorování mitotických chromosomů však vedlo již koncem 19. století některé badatele k závěru, že také v interfázi si mohou chromosomy uchovat svou identitu (genetickou a strukturální) (Rabl 1885, Boveri 1888).

Theodor Boveri: dědičnost je vázána na chromosomy (1887), po znovuobjevení Mendlových zákonů Hugo de Vriesem (1900) pokračuje ve výzkumu dědičnosti.

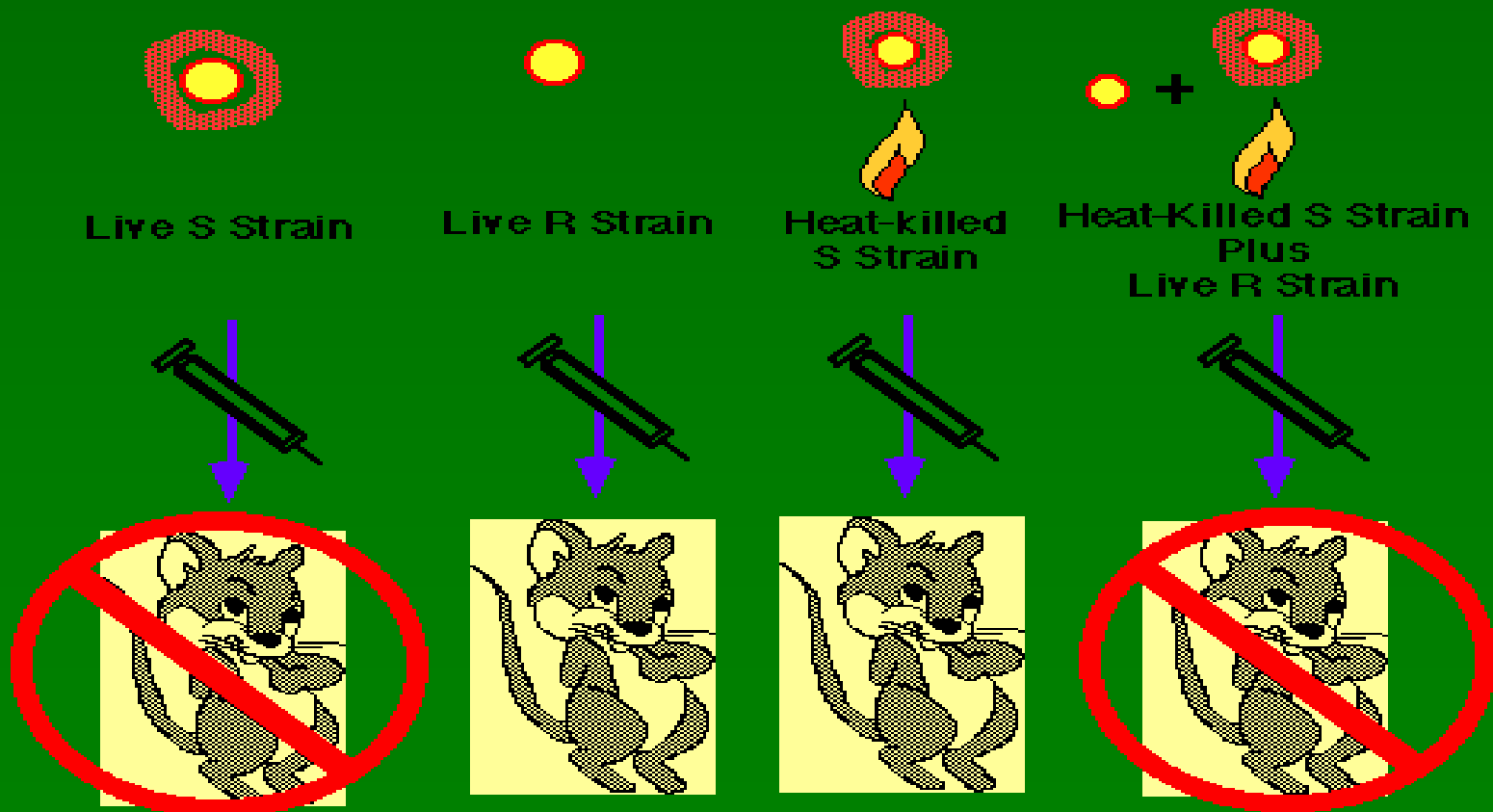
Geny jsou na chromosomech (Thomas Hunt Morgan, 1910)

- v roce 1910 objevil pohlavně vázanou dědičnost, činí závěr, že gen „white“ se nachází na pohlavním chromosomu
- v roce 1913 objevil „crossing over“ a „linkage“ mezi geny
- ukázal, že geny se nacházejí v určitých místech na chromosomech, sestavil se studenty první chromosomovou mapu.

Genetický materiál lze přenést do jiných buněk jako neživou látku (Griffith, 1928)

Myš, které je injikován S-kmen Pneumococcus umírá
Myš, které je injikován R-kmen přežívá.
Extrakt z S-kmene (buňky nedají kolonie) transformuje R-kmen na virulentní S-kmen

DNA je genetický materiál (Avery et al., 1944)

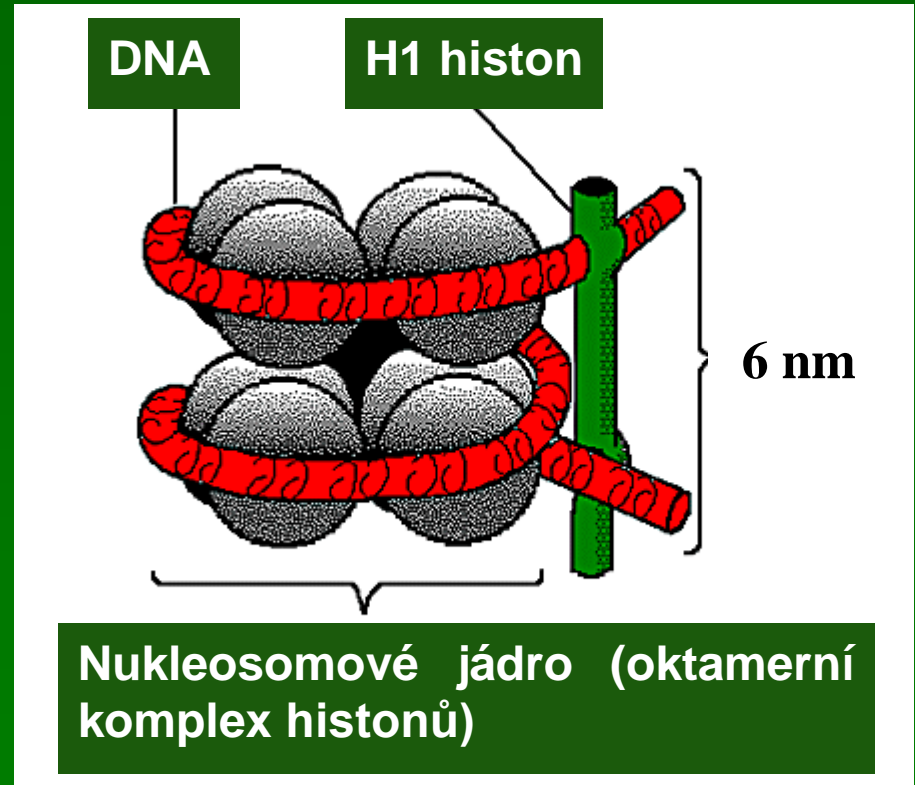
Avery, MacLeod, and McCarty, 1944, vyčistili extrakt S-kmene, aby bylo možné lépe charakterizovat transformaci.

- Extrakt byl rezistentní k proteázám, neobsahoval lipidy a uhlovodíky**
- Jestliže byla DNA v extraktu zničena, transformace nenastala**
- Čistá DNA izolované z S-kmene transformovala R-kmen**
- Avery opatrně naznačil, že genetickým materiálem je DNA**

Nukleosom

Histony (H2A a H2B) a (H3 a H4) tvoří dimery, ty tvoří tetramery a dohromady pak vzniká oktamer

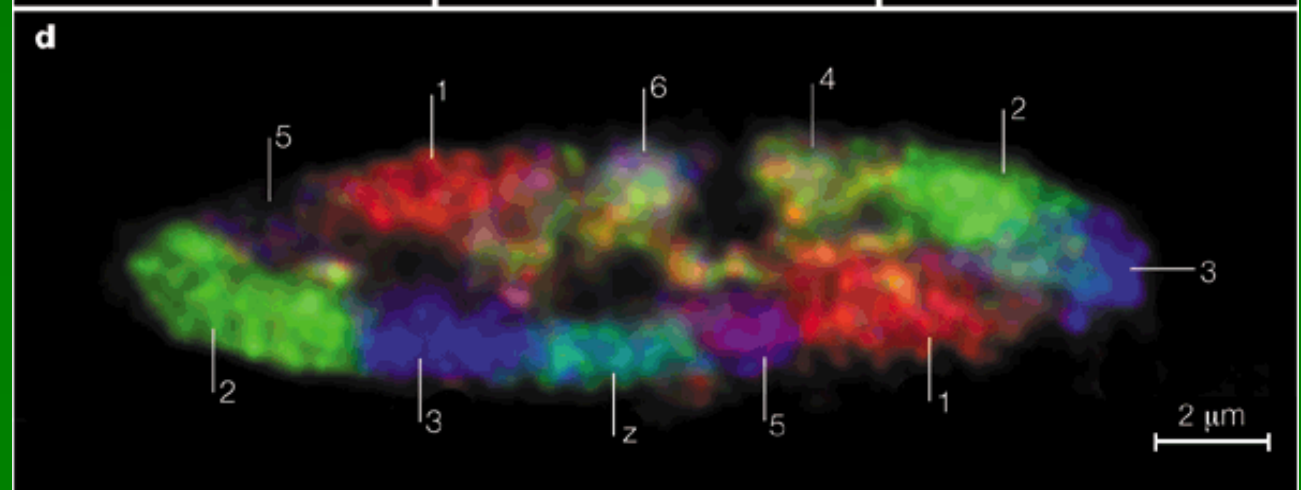
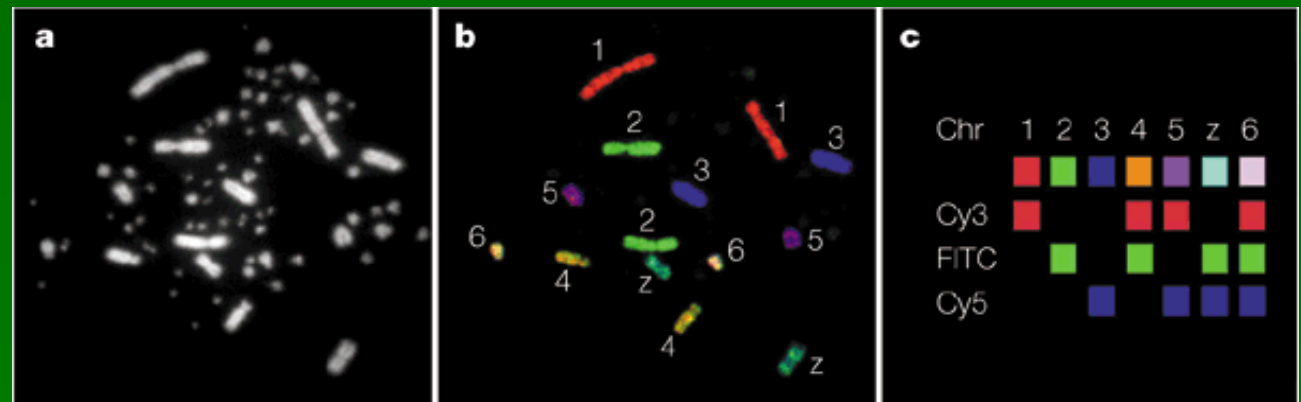

Roger Kornberg, 1974

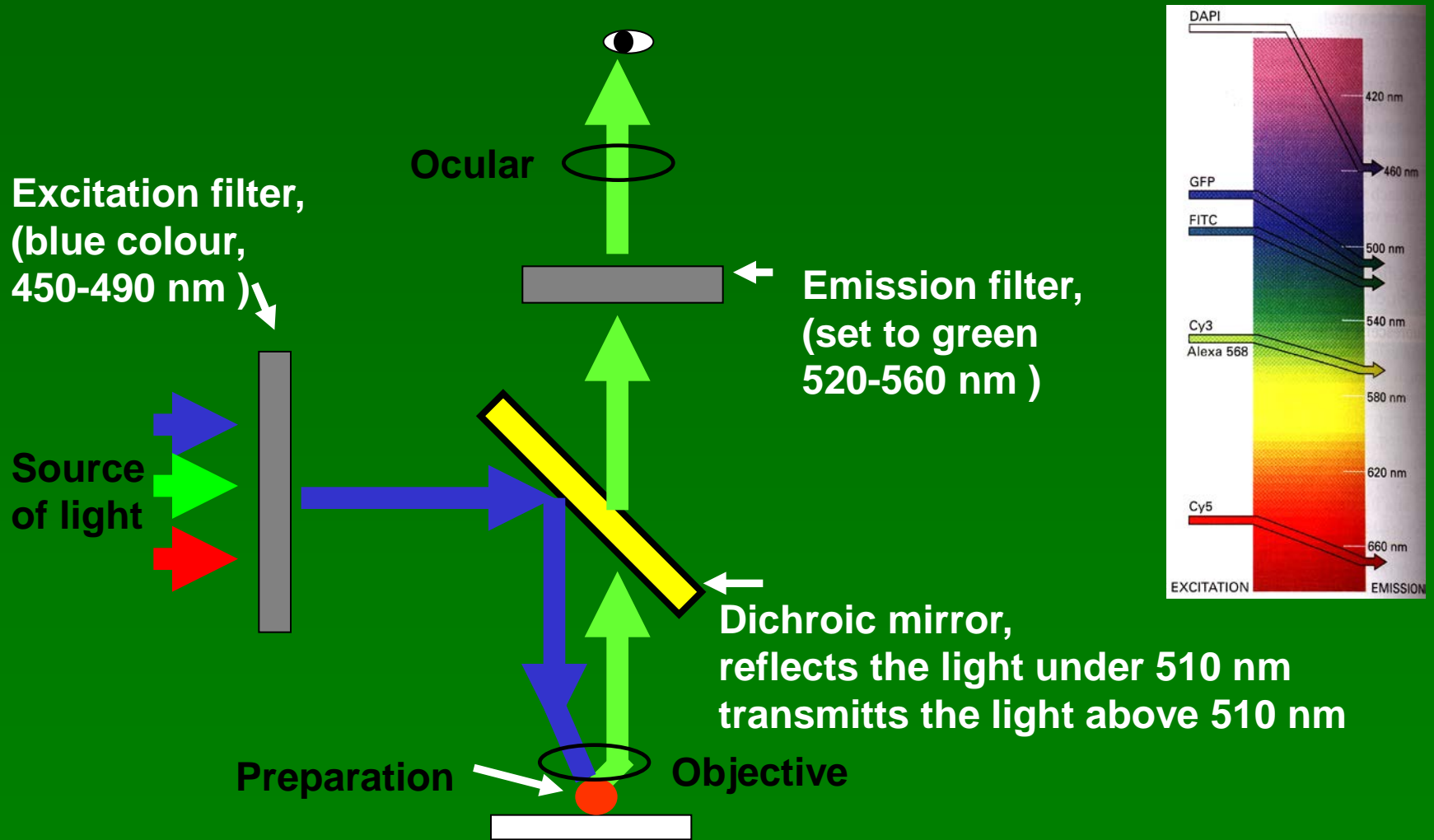

Chromosomová teritoria (CT)

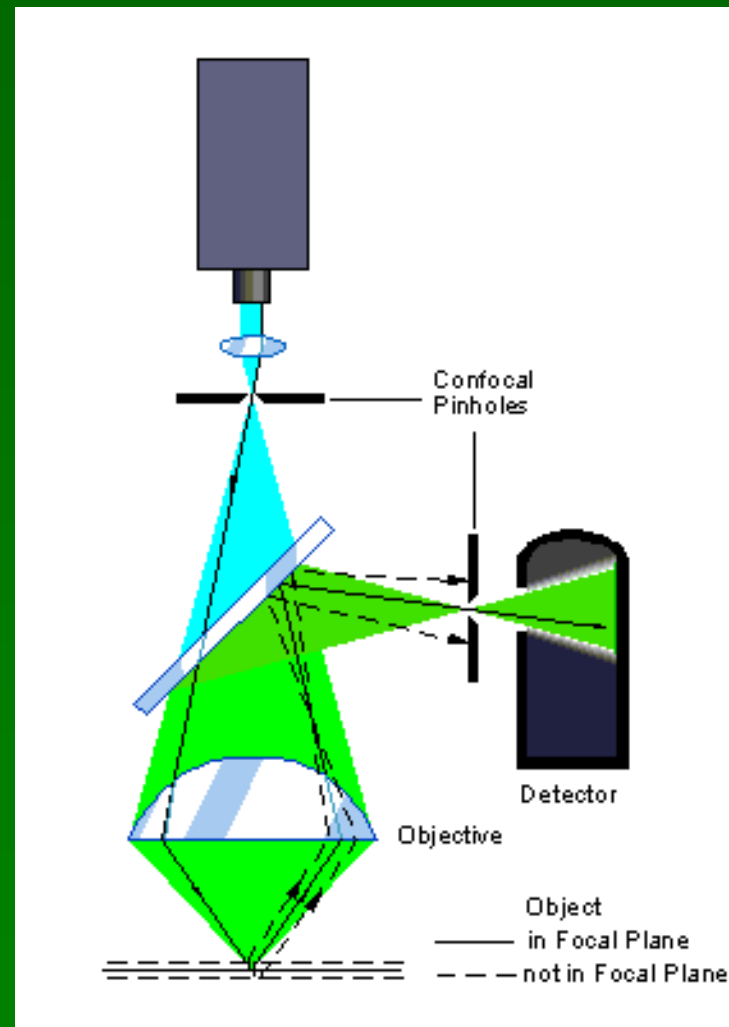
První experimenty, které vedly k závěru, že chromosomy se nacházejí v jádře v podobě ohraničených domén, byly pokusy T. Cremera v létech 1982-1984. Zavedení FISH podstatně urychlilo poznání chromosomů jak v mitóze, tak v interfázi.

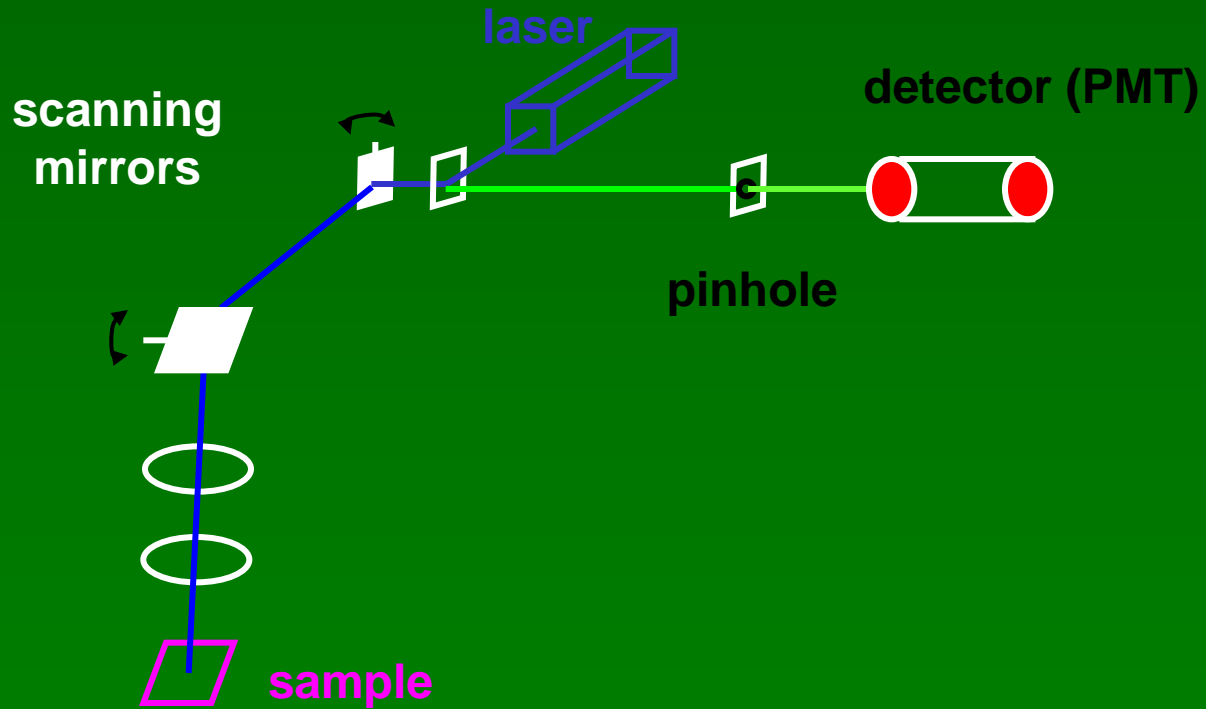
Principle of fluorescence microscopy (filters are most important)

Principle of confocal microscopy

LSCM microscope

Fluorescenční *in situ* Hybridizace (FISH)

Chromosomová DNA

A T
C G
T A
G C
A T
T A

Denaturace

A
C
T
G
A
T

T
G
A
C
T
A

DNA proba (sonda)

A
C
T
G
A
T

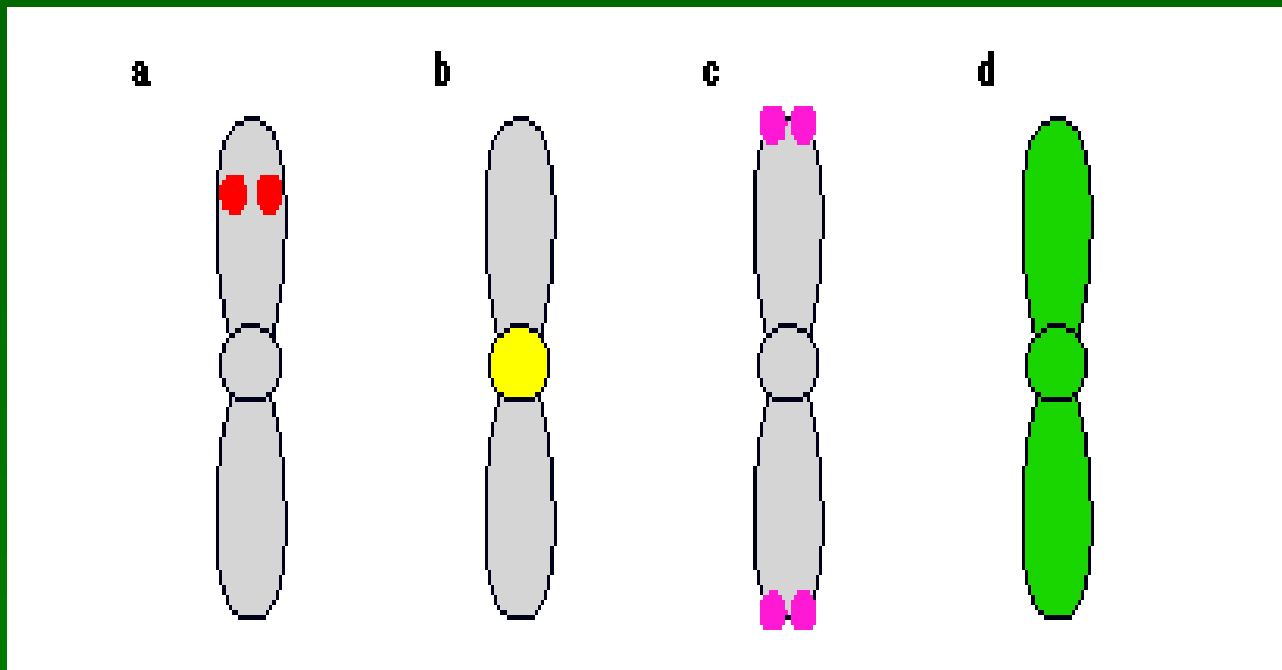
Hybridizace

A T
C G
T A
G C
A T
T A

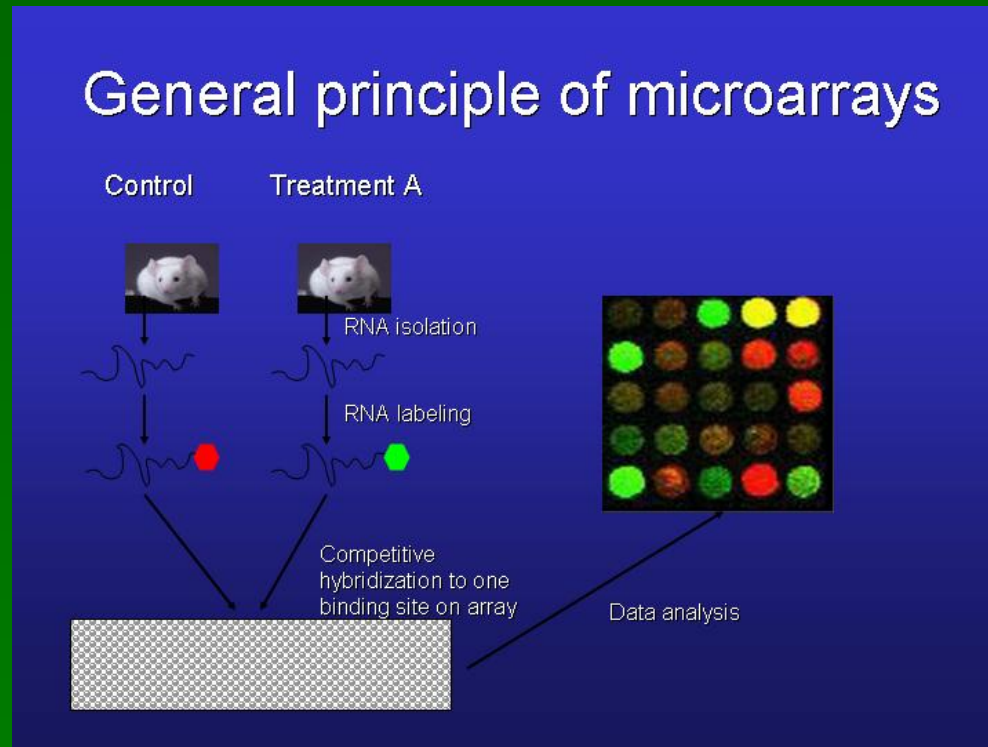

Druhy sond pro FISH

- a) Sondy specifické pro určité geny (sekvence)
- b) Sondy specifické pro repetitivní sekvence v okolí centromer
- c) Sondy specifické pro telomery
- d) "Paintingové" sondy pro celé chromosomy

Princip DNA microarrays

Obarvená RNA se váže k malému spotu na sklíčku, kde je komplementární sekvence. Intenzity červené a zelené se snímají skenerem a vyhodnocují.

Funkční uspořádání genomu v jádře

